

Zarządzanie to sztuka... z przyszłością!

Zarządzanie ryzykiem w projektach informatycznych

Marcin Krysiński
marcin@krysinski.eu

O czym będziemy mówić ?

Zarządzanie ryzykiem

- Co to jest ryzyko
- Planowanie zarządzania ryzykiem
- Identyfikacja czynników ryzyka
- Jakościowa analiza czynników ryzyka
- Ilościowa analiza czynników ryzyka
- Planowanie reakcji na ryzyko
- Monitorowanie i kontrola ryzyka
- Podsumowanie

Wprowadzenie

Co to jest ryzyko ?

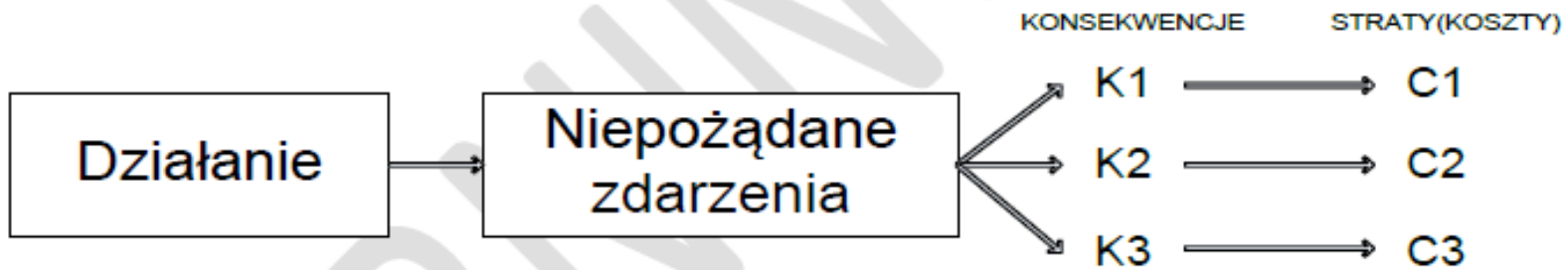
Ryzyko - definicje

Zarządzanie to sztuka... z przyszłością!

- **Ryzyko** – szansa jakiegoś wydarzenia, którego urzeczywistnienie będzie miało negatywny wpływ na realizację zamierzonego celu.
- **Ryzyko** – możliwość wystąpienia niechcianej sytuacji, której urzeczywistnienie może wpłynąć na obniżenie poziomu sukcesu PI (łącznie z całkowitym brakiem sukcesu czyli klęską). [Górski]
- **Ryzyko** – miara (!) prawdopodobieństwa zaistnienia niezadowalającego rezultatu, wpływającego na projekt, proces lub produkt (Software Engineering Institute)

Ryzyko - model

- *Zarządzaj ryzykiem – inaczej ryzyko będzie zarządzało Tobą!*
- *To, czego się spodziewamy, rzadko się zdarza.*
- *To, czego się najmniej spodziewamy, najczęściej będzie miało miejsce.*

Dlaczego o nim mówimy

– Nieoczekiwane i niekorzystne sytuacje zdarzają się w każdym projekcie

- Błędy harmonogramowania: projekt jest opóźniony już od pierwszego dnia
- Problemy ze specyfikacją: uzgodnienie zakresu tworzonego oprogramowania
- „Pełzający” zakres: dodatkowe wymagania pojawiające się w trakcie projektu
- Czynniki ludzkie: ludzie opuszczają zespół przed zakończeniem projektu
- Wydajność: różnice pomiędzy zakładaną, a rzeczywistą wydajnością

Czynnik ryzyka

Zarządzanie to sztuka... z przyszłością!

- Wydarzenie lub warunek, którego wystąpienie nie jest pewne, a które posiada pozytywny lub negatywny wpływ na cele projektu
- Posiada źródło w niepewności będącej stałym elementem każdego projektu
- Może dotyczyć zarówno zagrożeń (wpływ negatywny) dla projektu, jak i potencjałów (wpływ pozytywny) usprawnienia jego realizacji
- Posiada przyczynę, a jeśli wystąpi, również konsekwencje wystąpienia

Znane i nieznanne ...

- Znane czynniki ryzyka
  - Zidentyfikowane i przeanalizowane. Dzięki temu możliwe jest zaplanowanie odpowiednich działań związanych z ich wystąpieniem i minimalizowaniem wpływu na projekt
  - Tzw. „znane nieznanne”, zależą od informacji, o których wiemy, że posiadają je inni
- Nieznane czynniki ryzyka
  - Nie mogą być zarządzane, chociaż możliwe jest przygotowanie się na nie poprzez przygotowanie tzw. rezerw w oparciu o doświadczenia z poprzednich projektów
  - Tzw. „nieznane nieznanne”, zależą od informacji, które w danym momencie nie istnieją

Charakterystyka czynników ryzyka

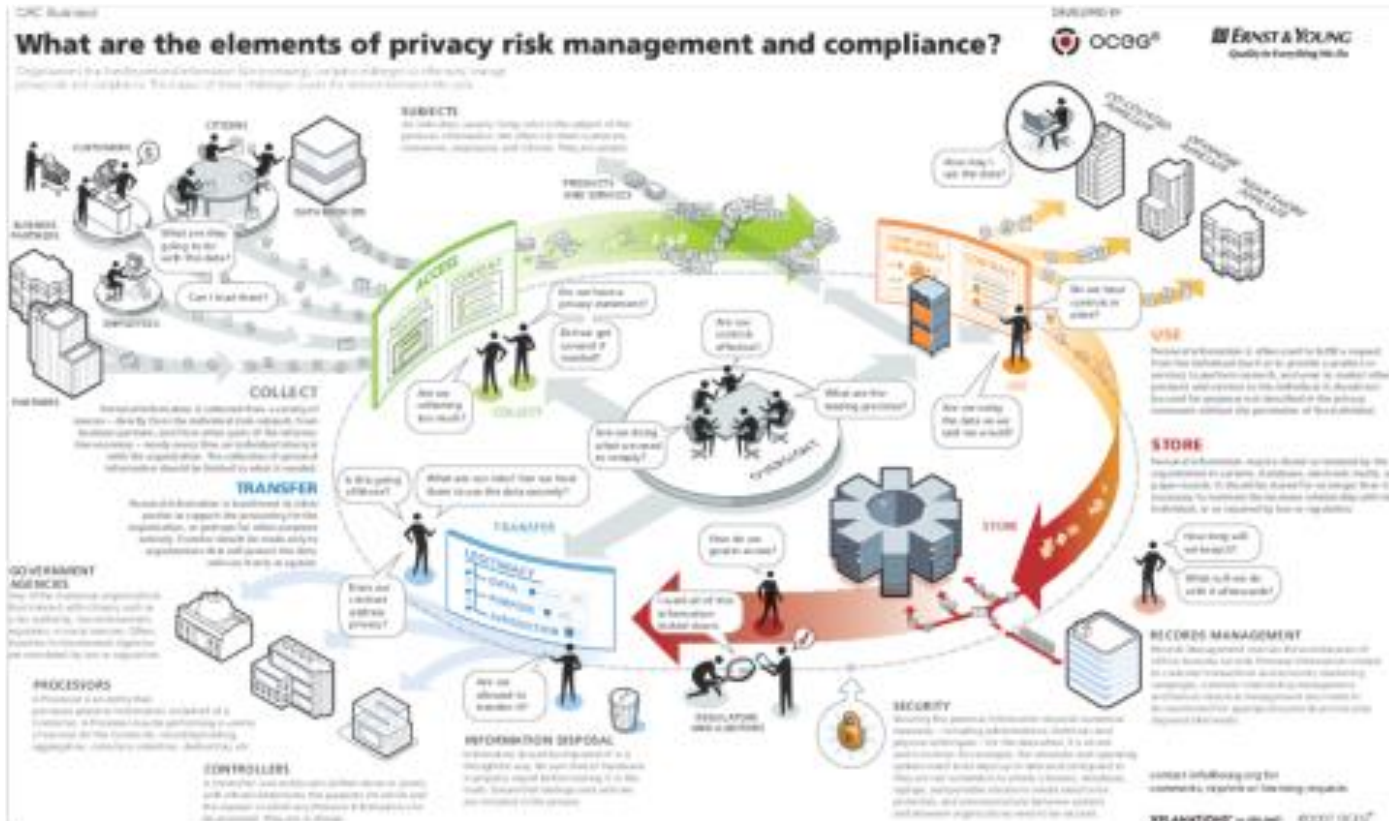
- Parametry
  - Prawdopodobieństwo
  - Wpływ
- Natura
  - Znane
  - Przewidywalne
  - Nieprzewidywalne

Tom Gilb:

„Jeśli aktywnie nie uderzysz w czynniki ryzyka, one aktywnie uderzą w Ciebie”

Planowanie zarządzania ryzykiem?

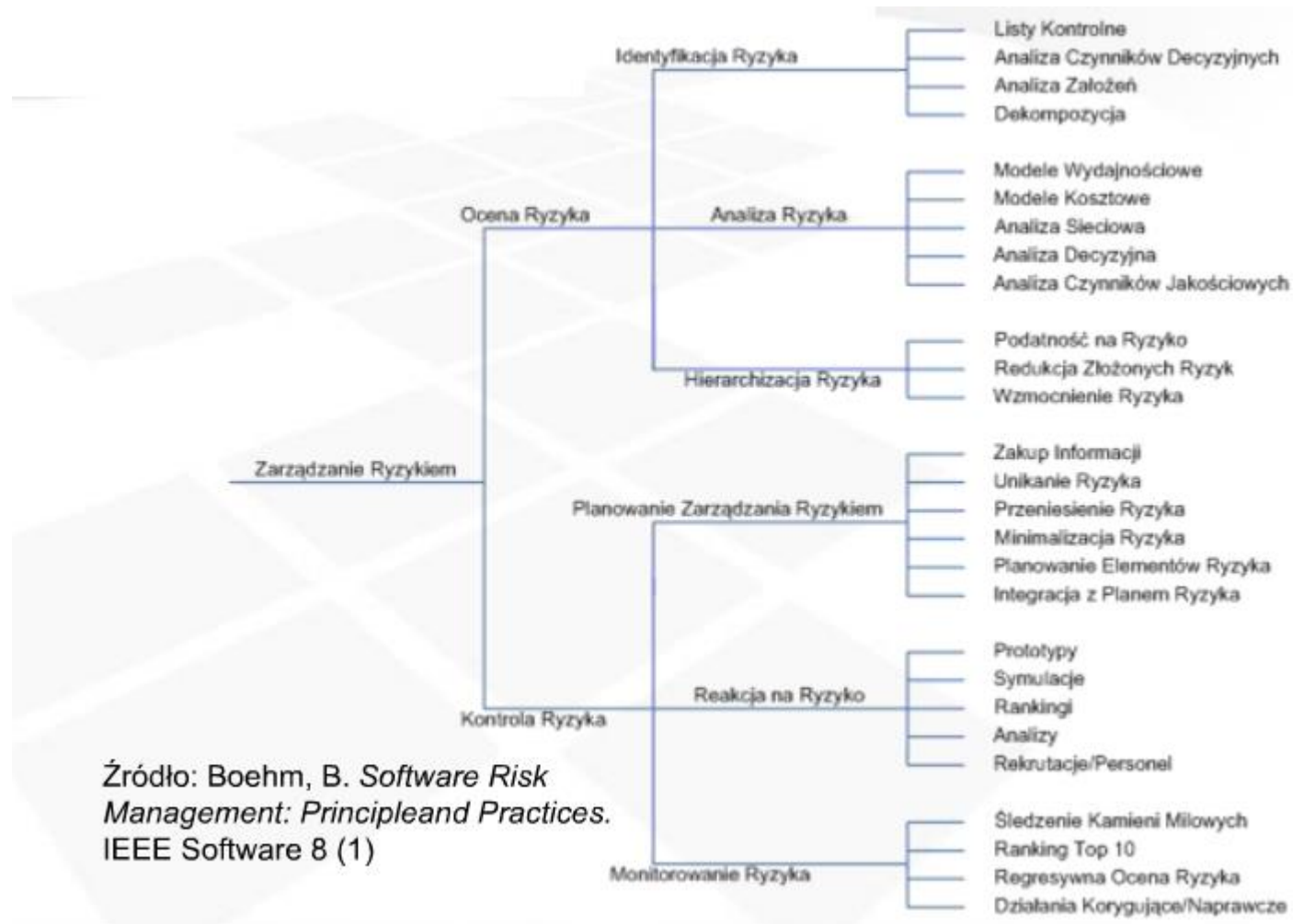
Ale najpierw...

Co to jest zarządzanie ryzykiem ?

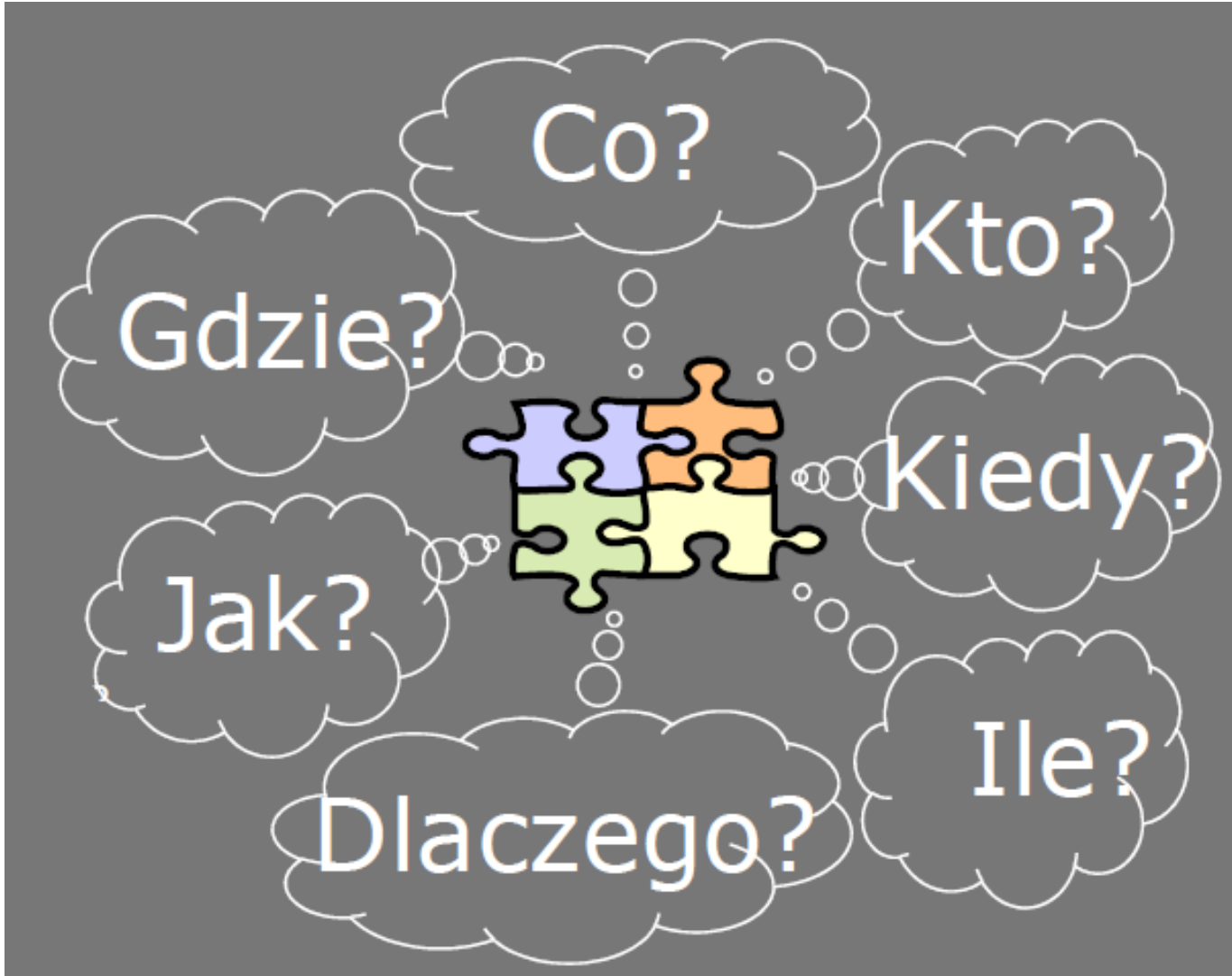
Praktyka szacowania i sterowania ryzykiem,
które wpływa na projekt, proces lub produkt.

Planowanie

Zarządzanie to sztuka... z przyszłością!

Plan zarządzania ryzykiem

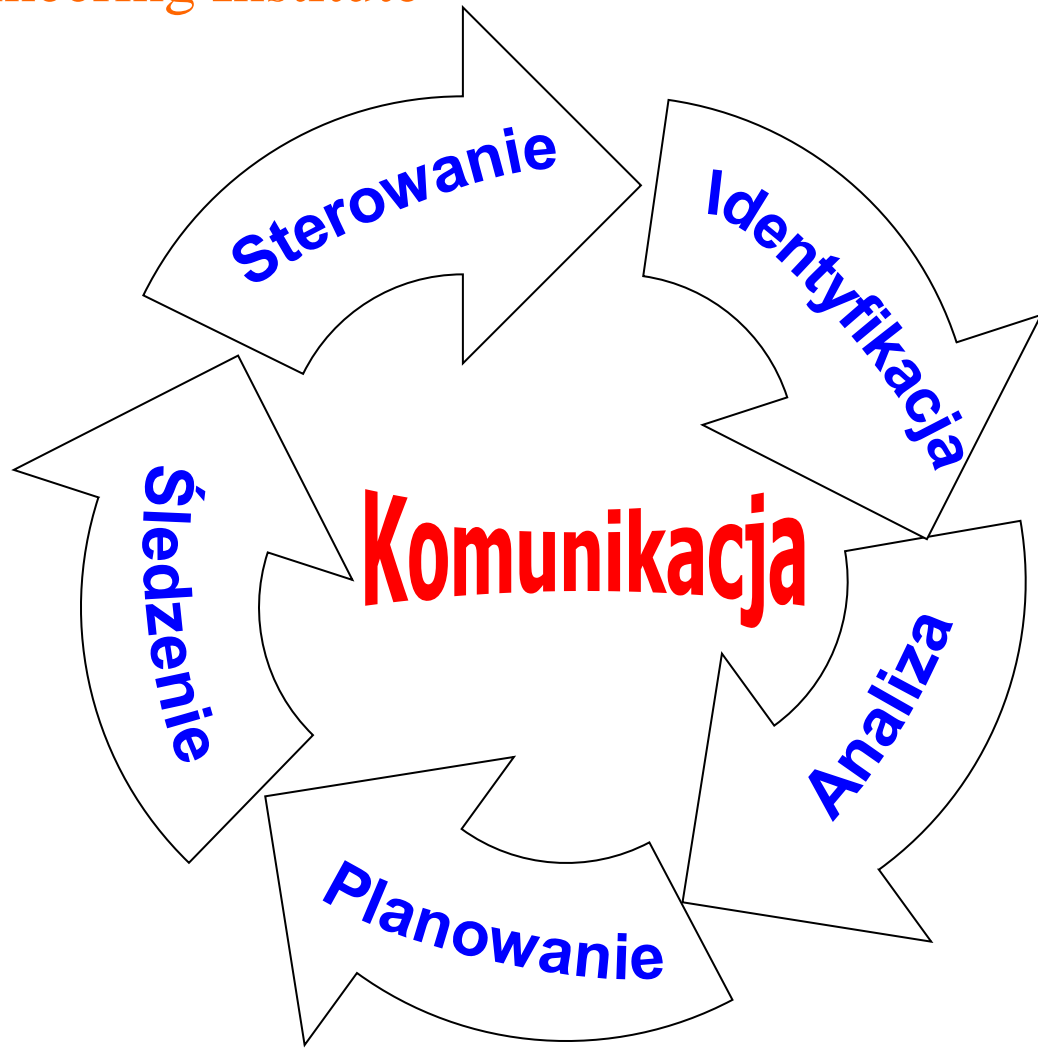

Typy czynników ryzyka

- Harmonogramowanie
  - Wywieranie presji na skracanie harmonogramów (klienci, marketing, etc.)
- Koszt
  - Ograniczanie budżetu projektu
- Wymagania i oczekiwania
  - Niepoprawne
  - Niekompletne
  - Niejasne lub niespójne
  - Zmienne

Model zarządzania ryzykiem według Software Engineering Institute

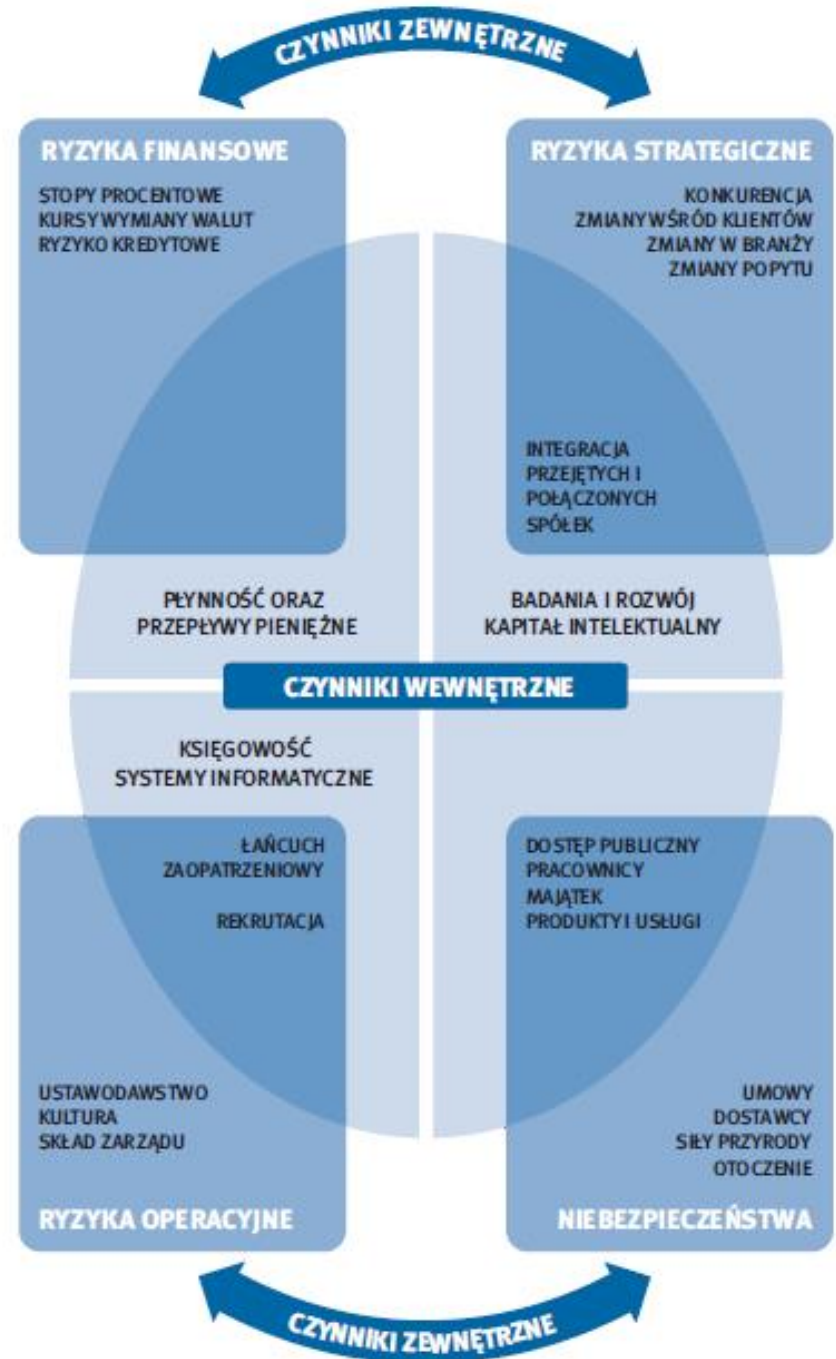

Identyfikacja

Lub inaczej **inwentaryzacja** potencjalnych zagrożeń, zanim będą wywierać wpływ na realizację przedsięwzięcia informatycznego. Rezultatem identyfikacji jest lista specyficznych dla danego przedsięwzięcia ryzyk.

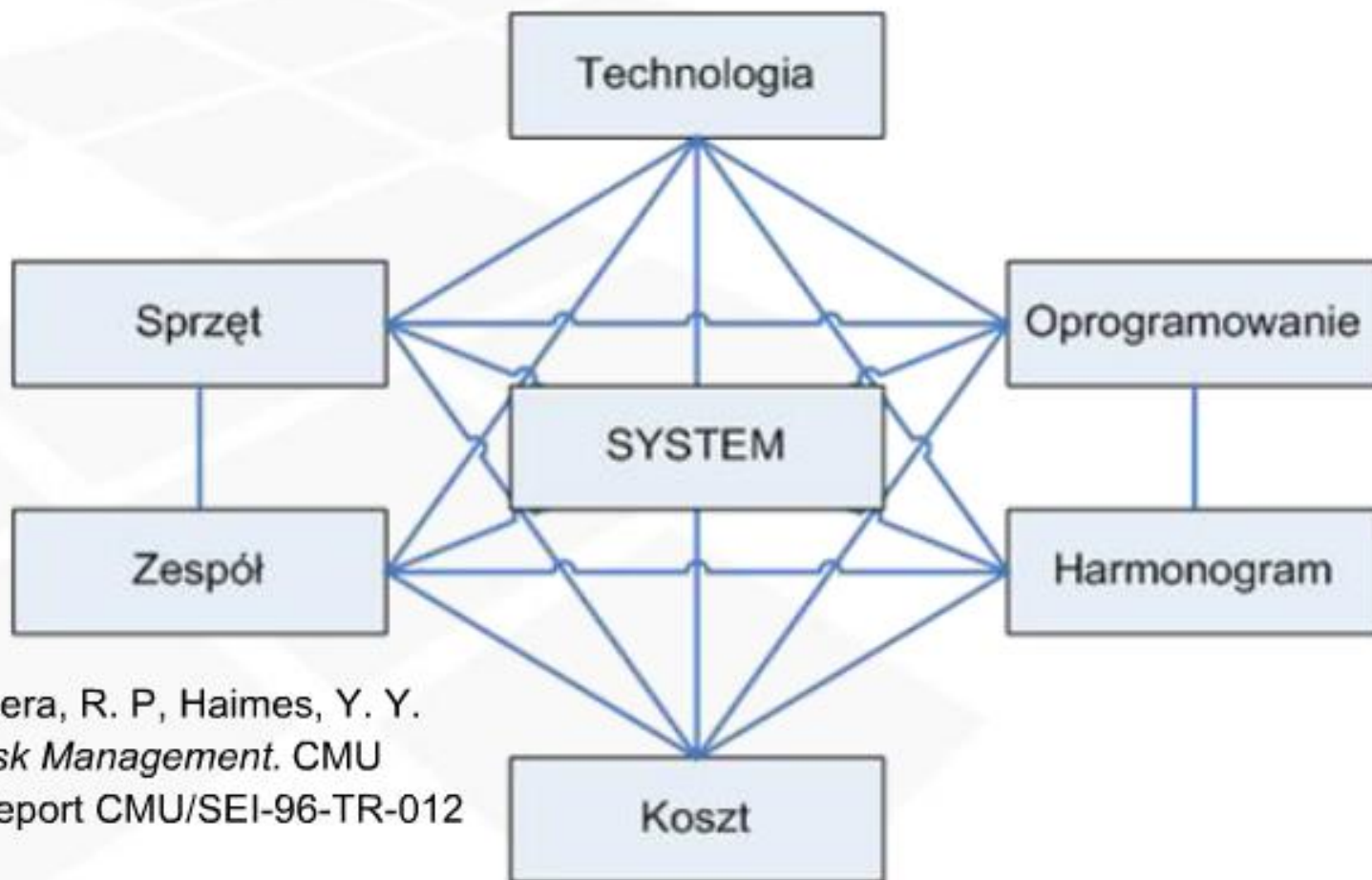
Źródła ryzyka

Prawda o projektach informatycznych

- 47% projektów nie zostało nigdy użytych (niezgodna z wymaganiami klienta)
- 29% zostało zapłaconych, ale nigdy nie powstało ...
- 19 % zostało zarzuconych lub całkowicie przerobiona na nowo
- 3% użyte po zmianach
- 2% użyte bez zmian

Czynniki ryzyka w IT

Źródło: Higuera, R. P, Haimes, Y. Y.
Software Risk Management. CMU
Technical Report CMU/SEI-96-TR-012

Typy czynników ryzyka

- Harmonogramowanie
  - Wywieranie presji na skracanie harmonogramów (klienci, marketing, etc.)
- Koszt
  - Ograniczanie budżetu projektu
- Wymagania i oczekiwania
  - Niepoprawne
  - Niekompletne
  - Niejasne lub niespójne
  - Zmienne

Typy czynników ryzyka

- Jakość
  - Obniżanie jakości produktu poniżej poziomu akceptowalnego przez klientów
- Operacyjne czynniki ryzyka
  - Konsekwencje bieżących decyzji
  - Zdarzenia losowe
- Większość tzw. „Typowych Błędów”, np.
  - Zwiększanie zakresu przy ograniczonym czasie realizacji
  - Angażowanie niedoświadczonych pracowników
  - Niewystarczające zaangażowanie klienta w projekt

Kategorie czynników ryzyka

- Projektowe: Zespół/Harmonogram/Budżet/etc.
  - Jan i Maria wyjeżdżają na wakacje
  - Plotki o strajku w dziale technicznym
  - Pożar w biurowcu
  - Barbara wkrótce urodzi dziecko
- Techniczne: Narzędzia/Projekt/Konserwacja
  - Niedoszacowana złożoność projektu
  - Przestarzała technologia
  - Zmiany wymagań w trakcie projektu

Kategorie czynników ryzyka

- Biznesowe: Marketing/Oczekiwania/etc.
  - Konkurencja rozwija podobny produkt
  - Słabo wyedukowani przedstawiciele handlowi lub nieefektywne zarządzanie
  - Zmiana strategii firmy
  - Ograniczenia budżetowe

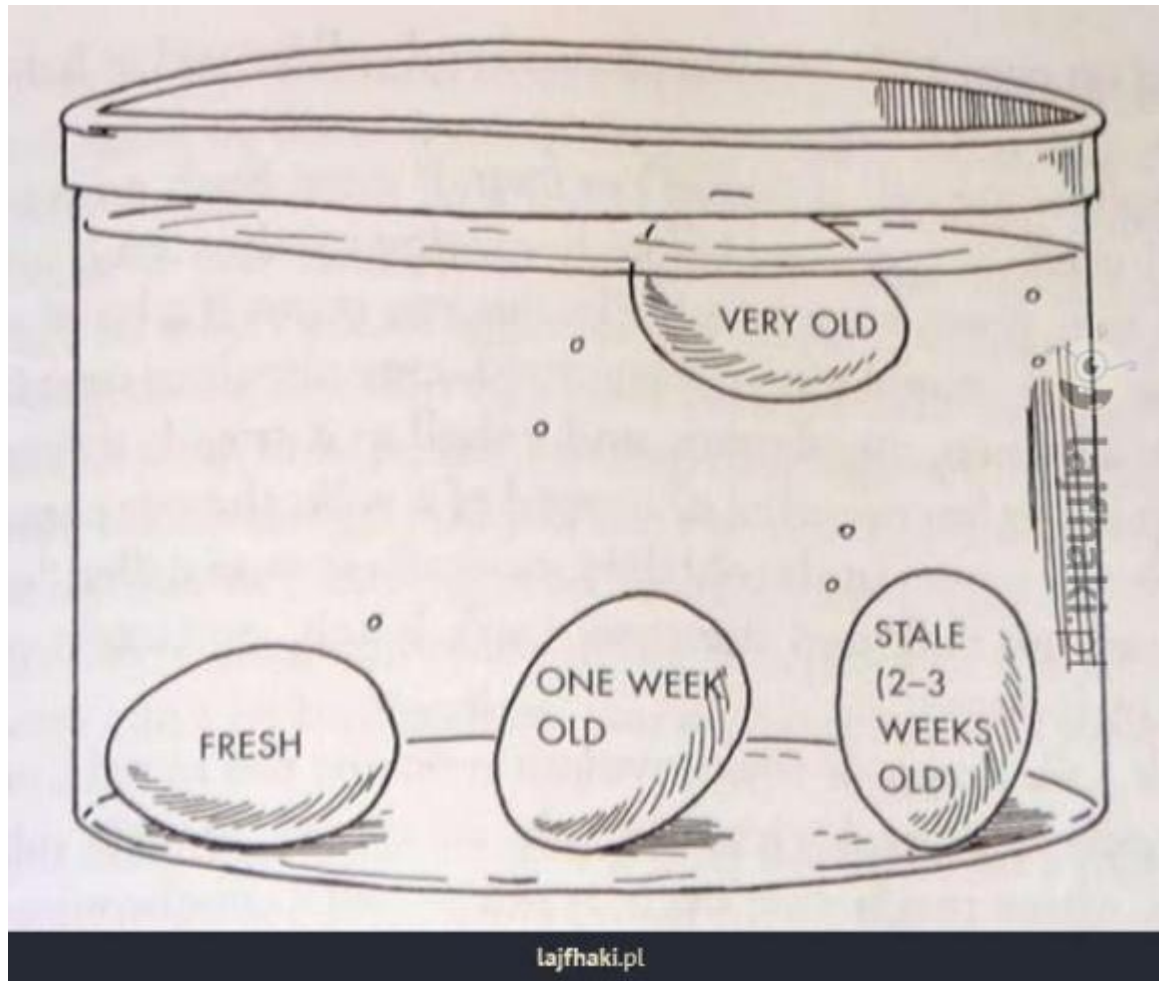

Analiza czynników ryzyka

Przekształcenie informacji o zidentyfikowanych ryzykach w informację decyzyjną.

Jakościowa analiza czynników ryzyka

Ocena jakościowa

- Proces oceny prawdopodobieństwa i wpływu na projekt zidentyfikowanych czynników ryzyka
- Hierarchizacja czynników ryzyka pod kątem ich potencjalnego wpływu na cele przedsięwzięcia
- Metoda określenia znaczenia poszczególnych czynników ryzyka i sterowania reakcją na nie
- Znaczenie czynnika ryzyka może być wzmocnione poprzez presję czasową lub działania obciążone ryzykiem
- Trendy wykrywane w wynikach analizy jakościowej mogą wskazywać na potrzebę większego lub mniejszego zaangażowania w zarządzanie ryzykiem

Podatność

Podatność na ryzyko/Waga ryzyka (ang. Risk Exposure)

- Określa wpływ czynnika ryzyka na projekt
- Podatność na ryzyko = Wpływ ryzyka na projekt

$$RE = (P)rawdopodobienstwo\_strat * rozmiar\_ (S)trat$$

- Np. „Niedostępność zasobów na czas”. $P = 25\%$, $S = 4$ tygodnie, $RE = 1$ tydzień
- Np. „Nieprawidłowy projekt – konieczna zmiana projektu”. $P = 15\%$, $S = 10$ tygodni, $RE = 1,5$ tygodnia
- Suma wszystkich podatności na ryzyko

Analiza ryzyka

- Szacowanie prawdopodobieństwa strat
  - Metoda Delficka
  - Oszacowanie przygotowane przez członów zespołu
  - Metoda kasyna („Jak wiele postawisz na to, że...”)
  - Wykorzystanie stopniowania określiń bardzo prawdopodobne, prawdopodobne, mało prawdopodobne, nieprawdopodobne
- Szacowanie rozmiaru strat
  - Czas (dni), pieniądze
  - Możliwość skorzystania z modelu Struktury Podziału Pracy (ang. Work Breakedown Structure)

Hierarchizacja ryzyka

- Reguła Pareto (80 – 20)
  - Wyższy priorytet posiadają czynniki ryzyka powodujące wyższe straty, lub
  - Wyższy priorytet posiadają czynniki ryzyka, które są bardziej prawdopodobne
- Grupowanie powiązanych ze sobą czynników ryzyka („Czynniki ludzkie”, „Zakres projektu”, „Technologia, etc.”)
- Identyfikacja czynników ryzyka, które można zignorować

Macierz oceny ryzyka

Wpływ \ Prawdopod.	Bardzo wysoki	Wysoki	Średni	Niski	Bardzo Niski
Katastroficzne	Wysokie	Wysokie	Średnie	Średnie	Niskie
Krytyczne	Wysokie	Wysokie	Średnie	Niskie	Brak
Marginalne	Średnie	Średnie	Niskie	Brak	Brak
Pomijalne	Średnie	Niskie	Niskie	Brak	Brak

r

Macierz szacowania ryzyka

Zarządzanie to sztuka... z przyszłością!

Ryzyko	Kateg.	Prawd.	Wpł.	Plan Reakcji na Ryzyko
Większa liczba użytkowników	PS	30%	3	Rozmowy z klientem
Opór użytkowników przed systemem	BU	40%	3	Zaangażowanie użytkowników
Utrata funduszy	CU	20%	1	„Sprzedaż” projektu wewn. firmy
Zmiana wymagań przez klienta	PS	99%	2	Elastyczny projekt
Niedoświadczeni programiści	ST	50%	2	Integracja zespołu, mentoring
Fluktuacja personelu	ST	75%	2	Odpowiednie pensje, premie
Realizacja prac niezgodnie z proces.	PR	50%	2	Szkolenia personelu

- 1 = Katastroficzne
- 2 = Krytyczne

3 = Marginalne

- PS – Rozmiar produktu (ang. Product Size)
- BU – Wpływ na działalność przedsiębiorstwa (ang. Business Impact)
- CU – Powiązane z klientem (ang. Customer Related)
- PR – Proces (ang. Process)
- TE – Technologia (ang. Technology)
- DE – Środowisko rozwojowe (ang. Development Environment)
- ST – Zespół projektowy (ang. Staff Size and Experience)

Kategoryzacja czynników

- Katastroficzne
  - Znaczące straty
  - Koszty poza kontrolą
  - Opuszczanie projektu
- Krytyczne
  - Poważne straty
  - Przekroczenie kosztów
  - Przesunięcie startu
  - Projekt pod znakiem zapytania
- Marginalne
  - Wątpliwa wartość rezultatów projektu
  - Przesunięcie daty zakończenia projektu, które może zostać nadrobione
- Pomijalne
  - Niepewność, co do rezultatów projektu

Kontrola i ograniczone zaufanie

Zarządzanie to sztuka... z przyszłością!

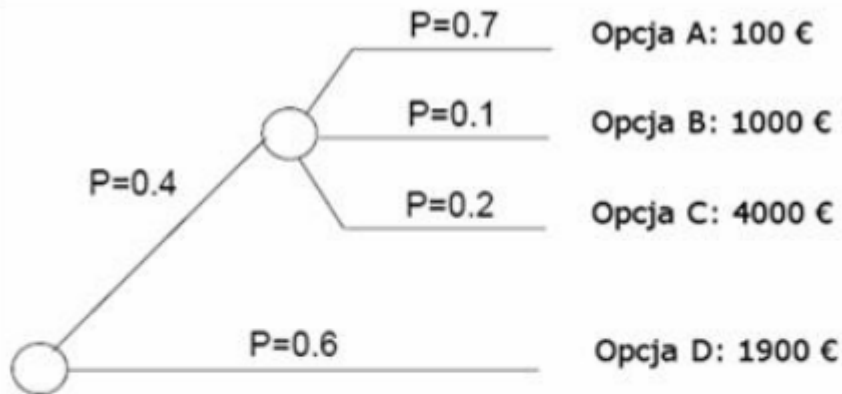
Ilościowa analiza czynników ryzyka

Narzędzia ilościowej analizy czynników ryzyka

- Przeglądy
  - Analiza czynników ryzyka prowadzona przez interesariuszy projektu i ekspertów
- Analiza wrażliwości
  - Weryfikacja stopnia, w jakim każdy z niewiadomych elementów projektu wpływa na jego główne cele
- Symulacje
  - Modele matematyczne
- Analiza drzew decyzyjnych

Analiza drzewa decyzyjnego

– Powyższy przykład przedstawia drzewo decyzyjne dotyczące redukcji kosztów przedsięwzięcia. Która z opcji powinna być wybrana?

- Opcja A: $W = 0,4 * 0,7 * 100 = 28$
- Opcja B: $W = 0,4 * 0,1 * 1000 = 40$
- Opcja C: $W = 0,4 * 0,2 * 4000 = 320$
- Opcja D: $W = 0,6 * 1900 = 1140$

Planowanie reakcji na ryzyko

Zaplanowanie działań mających na celu złagodzenie skutków ewentualnego urzeczywistnienia się ryzyka. Dla każdego ryzyka powinien być określony sposób postępowania np. łagodzenie, unikanie, akceptacja, transfer itp.

Typowe reakcje na ryzyko

- Unikanie
- Przeniesienie
- Minimalizacja
- Akceptacja

Unikanie ryzyka

- Zmiany planu projektu, w celu eliminacji ryzyka lub ochrony celów projektu przed jego wpływem
- Wyjaśnianie wymagań, pozyskiwanie dodatkowych informacji, ekspertyzy, poprawa komunikacji, etc. (na wstępnym etapie projektu)
- Przykłady:
  - Ograniczenie zakresu
  - Zwiększenie zasobów
  - Wydłużenie czasu trwania przedsięwzięcia
  - Unikanie nieznanymi podwykonawców
  - Wykorzystanie jedynie znanych rozwiązań

Przeniesienie ryzyka

- Przeniesienie konsekwencji wystąpienia czynnika ryzyka na inny zespół/firmę wraz z odpowiedzialnością za zarządzanie nim
- Najbardziej skuteczne w zarządzaniu ryzykiem finansowym. Niemal zawsze wiąże się z finansowym zyskiem trzeciej strony
- Przykłady:
  - Ubezpieczenie
  - Gwarancje i rękojmie
  - Wybór kontraktu, np. kontrakt fix-price przenosi większość ryzyka na sprzedającego, podczas gdy kontrakt typu time-and-material – na klienta

Minimalizacja ryzyka

- Działania związane z minimalizacją wpływu i/lub prawdopodobieństwa wystąpienia czynnika ryzyka do akceptowanego poziomu
- Powinna uwzględniać koszt podejmowanych czynności w kontekście prawdopodobieństwa ryzyka
- Wcześnie podjęte działania są bardziej efektywne i tańsze niż radzenie sobie z konsekwencjami
- Przykłady:
  - Zastosowanie mniej złożonych procesów wytwórczych
  - Przeprowadzenie większej liczby testów
  - Prototypowanie

Akceptacja ryzyka

- Świadoma decyzja o niepodejmowaniu działań związanych z zarządzaniem i reagowaniem na ryzyko
- Często zdarza się, że nie jest możliwe zastosowanie innej strategii postępowania z ryzykiem, poza jego akceptacją
  - Aktywna akceptacja = plany rezerwowe
  - Pasywna akceptacja = bieżące działania związane z zarządzaniem ryzykiem
  - Plan awaryjny, opracowywany w przypadku znaczącego wpływu ryzyka lub gdy wybrana strategia nie jest efektywna
- Najczęściej stosowane są rezerwy/plany rezerwowe

Plan reakcji na ryzyko

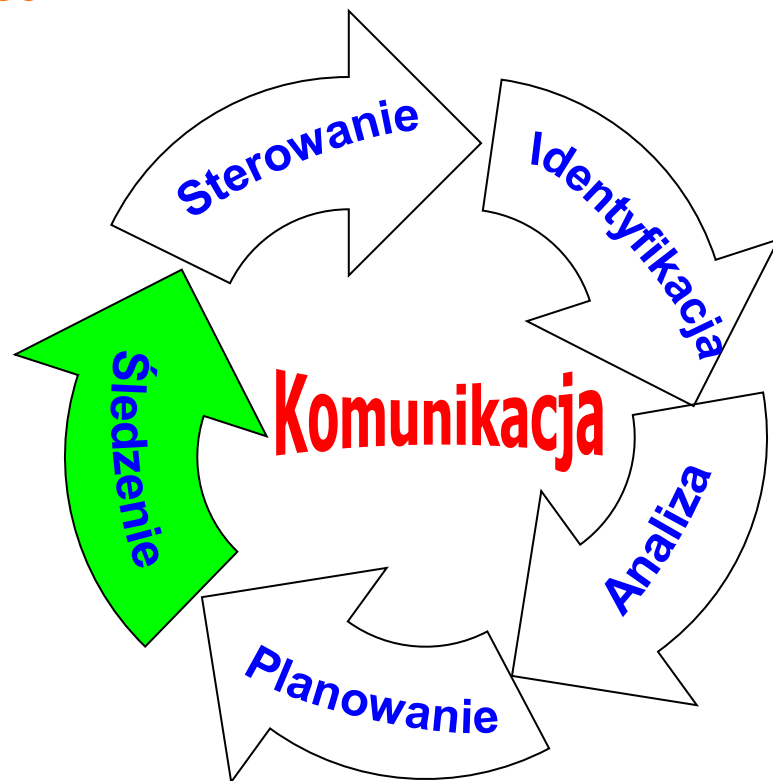
- Zidentyfikowane czynniki ryzyka wraz opisem i wzajemnymi zależnościami
- Role i odpowiedzialności za poszczególne ryzyka projektowe
- Rezultaty jakościowej analizy czynników ryzyka
- Rezultaty ilościowej analizy czynników ryzyka
- Plany i strategie reakcji dla zidentyfikowanych czynników ryzyka
- Procedury, procesy i metody działania
- Harmonogramy, budżety i rezerwy
- Plany awaryjne

Plan reakcji na ryzyko

Monitorowanie ryzyka

Monitorowanie statusu ryzyk oraz ewentualnych działań wynikających z planowania ryzyka.

Monitorowanie ryzyka

- Ustalenie, czy dane ryzyko rzeczywiście miało miejsce
- Aktualizacja sumarycznego ryzyka projektowego
- Zebranie doświadczeń na potrzeby przyszłych przedsięwzięć
- Ustalenie przyczyny (identyfikacja czynników ryzyka, które spowodowały problem)

Kontrola ryzyka

Korygowanie odchyleń od przewidywanych rezultatów działań wynikających z planowania ryzyka.

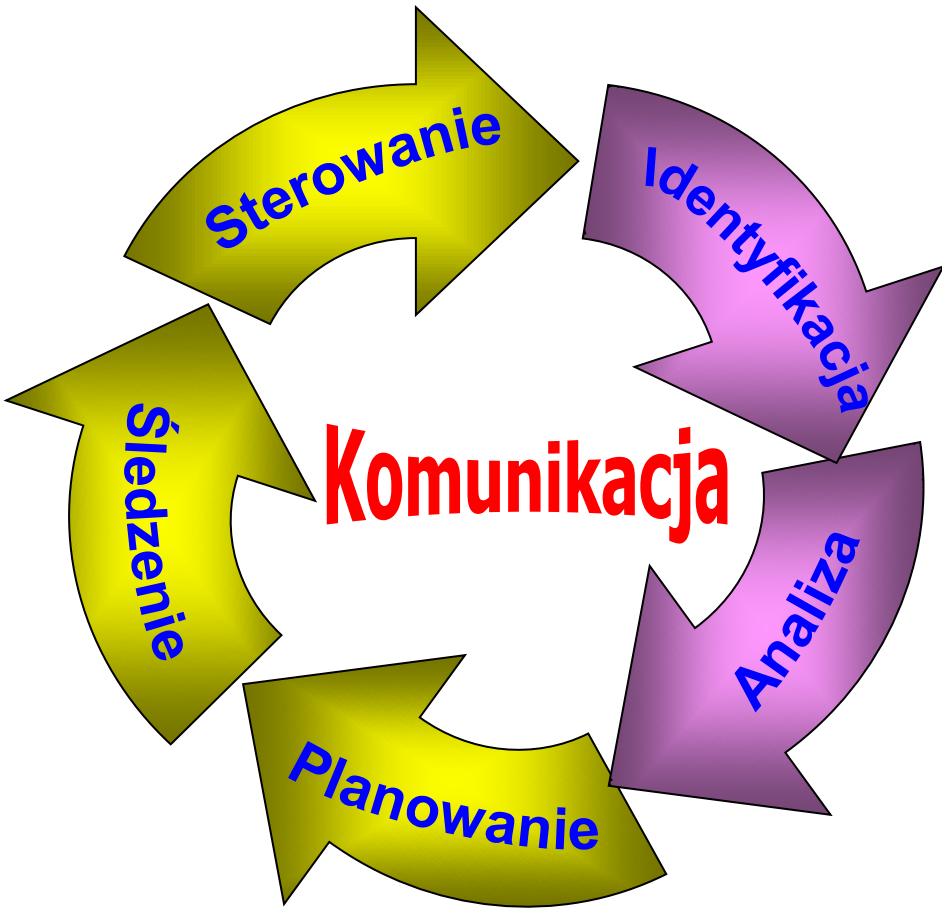

Kontrola ryzyka

- Lista „Top 10”
  - Nazwa czynnika ryzyka
  - Pozycja na liście
  - Poprzednia pozycja na liście
  - Liczba tygodni na liście
  - Status rozwiązania dla czynnika ryzyka
- Międzyfazowe przeglądy czynników ryzyka

Cykl, który ciągle trwa

Podsumowanie

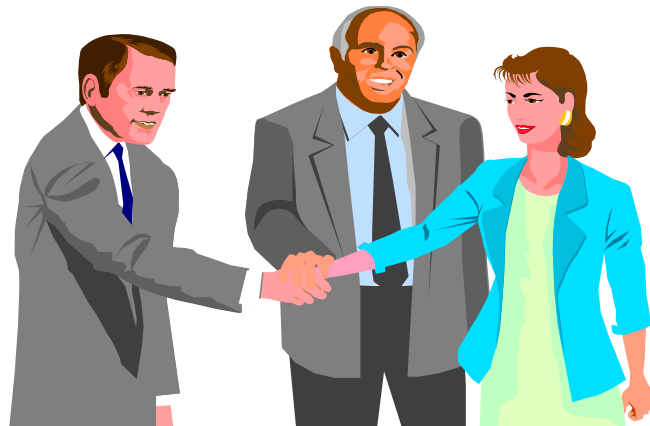
- Ryzyko jest najistotniejszym wrogiem sukcesu projektu
- Jednym z podstawowych działań w zarządzaniu projektami jest zarządzanie ryzykiem i minimalizacja konsekwencji ich wystąpienia
- Działania Zarządzania Ryzykiem
  - Planowanie
  - Identyfikacja
  - Analiza (Jakościowa i Ilościowa)
  - Zarządzanie Reakcją na Ryzyko
  - Monitorowanie i Kontrola

Zarządzanie to sztuka... z przyszłością!

Dziękuję za uwagę

Literatura i źródła

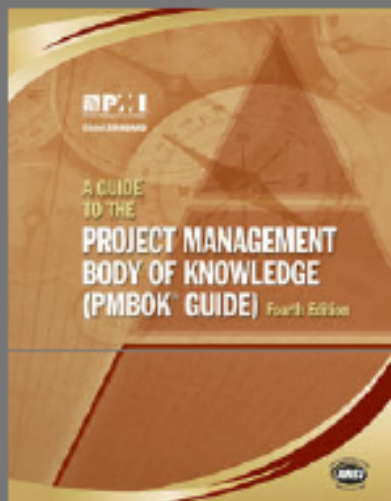
- *Kurs analizy przedsięwzięć informatycznych*, Mariusz Zarzycki
www.wsinf.edu.pl
- *Podstawy zarządzania projektami*, Dennis Lock
- *PMBOK Guide Third Edition* – Kompendium wiedzy o zarządzaniu projektami tłumaczenie polskie MTDC Paweł Dąbrowski
- *Prince2 – Skuteczne Zarządzanie Projektami*, TSO, Londyn 2009
- *Zaawansowana inżynieria oprogramowania*, wazniak.mimuw.edu.pl
- *Zastosowanie metod zarządzania projektami we wdrażaniu systemów informatycznych*, PRO-INFO Jacek Frąckowiak

Supplement

PMBok - Project Management Body of Knowledge

- **PMBok** (ang. *Project Management Body of Knowledge*) - **zbiór standardów oraz najlepszych rozwiązań w dziedzinie zarządzania projektami** zebranych, opublikowanych przez członków PMI (*Project Management Institute*)
- **PMBok nie jest metodyką**, jest raczej zbiorem najlepszych, powszechnie uznanych praktyk znajdujących zastosowanie w zarządzaniu projektami.
- PMBok został zatwierdzony przez *American National Standards Institute* jako narodowy standard zarządzania projektami.
- Zasadniczą częścią PMBok stanowią **44 procesy pogrupowane w 5 grup procesów i 9 obszarów wiedzy**

PROJECT MANAGEMENT INSTITUTE

Making project management indispensable for business results.®

PMBok – obszary wiedzy

Właściwą część PMBoK stanowi 9 obszarów wiedzy, są to:

1. Zarządzanie integralnością projektu
2. Zarządzanie zakresem
3. Zarządzanie czasem
4. Zarządzanie kosztami
5. Zarządzanie jakością
6. Zarządzanie zasobami ludzkimi
7. Zarządzanie komunikacją
8. Zarządzanie ryzykiem
9. Zarządzanie zaopatrzeniem (zamówieniami)

PRINCE2

- **PRINCE – PRoject IN Controlled Environment**
(projekt w kontrolowanym środowisku)
- **Strukturalna metodyka zarządzania projektem opierająca się na procesach**, z których każdy jest zdefiniowany przez swoje wejścia, wyjścia, cele i czynności, które powinny zostać w nim przeprowadzone
  - **Procesowe podejście do zarządzania projektami:**
Opisanie cyklu życia projektu poprzez wyróżnienie jego faz rozwojowych i zdefiniowanie procesów niezbędnych do poprawnej ich realizacji – odpowiedź na pytania „Co?” i „Dlaczego?”, w mniejszym stopniu „Jak?”
Rodzaje procesów: główne (podstawowe), pomocnicze (wspierające) i zarządcze
- **Metodyka nastawiona na produkt** co oznacza że wszelkie plany są związane z dostarczeniem produktu najwyższej jakości
- **Struktura PRINCE2:**
  - PROCESY
  - KOMPONENTY
  - TECHNIKI

Komponenty i techniki

- Komponenty:
  - Uzasadnienie biznesowe
  - Organizacja
  - Elementy sterowania
  - Zarządzanie ryzykiem
  - Jakość w środowisku projektu
  - Sterowanie zmianami
- Techniki
  - Planowanie oparte na produktach
  - Podejście do sterowania zmianami
  - Przeglądy jakości

Zarządzanie ryzykiem

- PRINCE2 określa kluczowe momenty przeglądu ryzyka
- Sposób podejścia do analizy i zarządzania
- Śledzi zagrożenia w trakcie wszystkich procesów
- Metody, techniki ryzykiem podobne do podejścia PMBoK